

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2024 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2024 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz

www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosari: Nodir Jo'raqo'ziyev

Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafo Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farxod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinaxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabethta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Üşenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Samixon Ashirboyev, Janat Aymuhambet

Turkiy til strukturasi mahalliy ziyolilar talqinida.....6

Munavvara Qurbonova

Bolalar nutqiga xos illokutiv aktlarning semantik tasnifi.....18

Gulnoraxon Niyazova

Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv.....32

Afag Gemberova, Gulgun Huseynli

Tilshunoslikda yangi fundamental tushuncha:

“Dunyoning til manzarasi.....56

Jumanazar O‘rozov

Sud-tergov jarayoni bilan bog‘liq yozma matnlarning identifikatsion lingvistik belgilari xususida.....68

Sanjar Islomov

Milliy va anglosakson ilmiy kontekstlarida lingvokulturologiya.....83

Kamaraddin Davletov

Olamning hissiy-konseptual manzarasi, hissiyotlar va qo‘rquv konsepti.....106

Adabiyotshunoslik

Shahlo Hojiyeva

Sharq-u G‘arb ma‘rifatchilik adabiyotining uyg‘unligi va o‘ziga xosligi.....120

Oynisa Hojiyeva

Özbek – Türk Atasözlerinin Karşılaştırmalı Analizi.....138

CONTENT

Linguistics

Samikhan Ashirbaev, Janat Aymuhambet

Turkish Language Structure in the Interpretation of Local Intellectuals.6

Munavvara Kurbonova

Semantic classification of Illocutionary acts Characteristic of

Children's.....18

Gulnorakhon Niyazova

Pragmatic Adaptation in Detective Fiction.....32

Afag Gemberova, Gulgun Huseynli

A new Fundamental Concept in linguistics: "Language

Landscape of the World".....56

Jumanazar Urozov

On the identification Marks of Manuscript Texts Relating to the

Judicial Process.....68

Sanjar Islomov

Linguoculturology in National and Anglo-Saxon scientific contexts.

Comparative analysis.....83

Kamaraddin Davletov

Emotional-conceptual picture of the world, emotions and the

Concept of Fear.....106

Literature

Shahlo Hojiyeva

The Harmony and Uniqueness of the Literature of the East-West

Enlightenment.....120

Oynisa Hojjeva

Comparative Analysis of Uzbek – Turkish Proverbs.....138

Özbek – Türk Atasözlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Oynisa HOJİYEVA¹

Özet

Özbek ve Türk halk edebiyatının ortak genetik kökleri folklorun tüm türlerinde belirgindir. Özellikle iki halkın atasözlerinde pek çok ortak noktayı görmek mümkündür. Bu makalede Özbek ve Türk folkloruna ait atasözleri detaylı olarak incelenerek kendine has özellikleri ve sanatsal güzellikleri tespit edilmiştir. İki halkın atasözlerinin benzer ve farklı yönlerine, genel ve özel yanlarına göre özel bir sınıflandırma geliştirilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre atasözleri analogik atasözleri, eş anlamlı atasözleri ve monolojik atasözleri gibi gruplara ayrılmaktadır. Her gruba ait atasözlerinin özellikleri tanımlanmıştır. Her gurup için ayrı ayrı Özbek ve Türkçe atasözlerinden örnekler verilmiştir. Örneklerdeki farklılıklar her iki milletin geleneksel örf-adetleriyle açıklanmaktadır.

Anahtar kelimeler: atasözü, halk edebiyati, tercüme, Özbek ve Türk halkları, sınıflandırma.

Giriş

Özbekistan dünya toplumuyla aktif entegrasyon sürecini yaşamaktadır. Her alan gibi Özbek edebiyatı ve folkloru da dünya halklarının kültüründe yer almaya başladı. Özellikle bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren Özbek halkıyla ilk ilişkileri kuran ülkelerden biri olan Türkiye ile ilişkiler şüphesiz giderek güçlenmektedir. Bu ilişkiler çerçevesinde her alanda olduğu gibi sanat, kültür ve edebiyat alanında da önemli çalışmalara imza atıldı. Sonuçta Özbek ve Türk halkları arasındaki edebi ilişkilerin köklerinin uzun bir tarihe dayandığı sır değil.

Özbek ve Türk halkları uzun zamandır kan akrabası, kardeştir ve yüzyıllara dayanan zengin bir ortak tarihe sahiptirler. Yüzyıllar boyunca bu iki aziz halk, birbirlerinin edebiyatlarından ve yaratıcı hazinelerinden yararlanmış ve onlardan etkilenmiştir. Bugün Türkçeye çevrilerek Türk

¹ Hojyeva Oynisa Shabonovna – doktora öğrencisi, Alishir Nevâi Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi.

E-posta: niso-nur@mail.ru

ORCID ID: 0009-0006-9479-0606

Alıntı için: Hojyeva, O. 2024. “Özbek ve Türk atasözlerinin karşılaştırmalı analizi”. *Özbekistan: Dil ve Kültür* 2: 138 –151.

kitap severlere sunulan Özbekçe eserler ve Özbekçeye çevrilerek Özbek yaratıcılığı dünyasını fetheden Türkçe eserler bu düşüncemizin açık bir kanıtıdır.

Geçtiğimiz yüzyılın 90'lı yıllarında Özbek edebiyatının en güzel örnekleri Türkçeye, Türk edebiyatının güzel eserleri de Özbekçeye çevrildi. Abdulla Kadiri, Oybek, Ötkir Haşimov, Said Ahmed, Abdulla Kahhor gibi sanatçılarımızın Türk okurlarına yabancı olmadığı doğrudur. Ayrıca Özbek okurlar Orhan Pamuk, Mehmed Alagaş, Ahmed Lütfi Kazancı, Emine Şenlikoğlu, Sema Maraşlı, Elif Şafak, Sabahittin Ali gibi Türk yazarları “sahiplenmeyi” başardılar. Türk edebiyatı ünlü Özbek yazarlarının en ünlü eserleriyle zenginleştirilmiştir. Her iki milletin folkloru giderek daha fazla tercüme ediliyor ve milletlerimiz arasındaki yaratıcı işbirliği yeni bir seviyeye ulaştı.

Özbek ve Türk halkları arasında hızla gelişen edebi ilişkiler de dikkatimizi yeni güncel konulara çekmektedir. Bu tür acil ve önemli konulardan biri de paremik birimlerin şu veya bu dile doğru ve yeterli şekilde çevrilmesi ve tam olarak ifade edilmesidir. Özbekçeden Türkçeye veya Özbekçeden Türkçeye atasözlerinin ve deyimlerin kusursuz bir şekilde ifade edilmesi folklor çalışmalarının, çeviri çalışmalarının ve karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının genel sorunlarından biridir. Bu sorunu ayrıntılı olarak incelemek, yasalarını geliştirmek ve sorularına yanıt bulmak halkbilimcilerin ve çevirmenlerin karşı karşıya olduğu önemli görevlerden biri olmuştur.

Bu makalemizde Özbek ve Türk halklarının atasözleri üzerine yaptığımız bazı araştırmalar sonucunda iki halkın atasözlerini sınıflandırmaya çalıştık.

Atalar sözü Kur'an'a girmez, yanınca yelişür

Ünlü çeviri bilgini G'. Salomov, «Atasözleri yaratmayan hiçbir dil, atasözlerini kullanmayan hiçbir halk yoktur» [Salomov 1961, 18] diye yazar.

Atasözlerinin her halkın ve milletin tek tür özelliği olduğunu söylersek yanılmış olmayız. Aynı zamanda hiçbir edebi türün bir milletin kimliğini ve milliyetini atasözleri kadar açıkça ifade edemeyeceği ve ortaya koyamayacağı da açıktır. “Kültürün ayrılmaz bir parçası, dilin önemli bir katmanı olan, yüzyıllar boyunca sınanan ve cilalanan, nesilden nesile aktarılan, insanların belirli olaylarla ilgili çıkarımlarını ve adil yargılarını somutlaştıran atasözleri ve deyimler, insanlık tarihinin paha biçilmez manevi zenginliklerindedir. Tüm zamanların mutlak gerçeğidir, bilgeliğin en yüksek noktasıdır” [Hami-

dov 2022, 3].

Türkçe atasözlerini ilk kez sistematik bir şekilde toplayıp yayınlayan Ömer Asım Aksoy, atasözlerini kutsallaştırarak bunların “Allah’ın ve peygamberin sözleri gibi ruhu etkileme gücüne sahip olduğunu” vurgulamaktadır [Aksoy, 2020: 13]. Bilim adamı, bu görüşüne ünlü bir Türk atasözünü de ekliyor: “Atalar sözü Kur’an’a girmez, yanınca yelişür” [Aksoy 2020, 13] // “Atalar sözü Kur’an’a girmez, ama yanınca yürür [Aksoy 2020, 13] (Maqollar Qur’onga kirmaydi, yonida (teppa-teng) yelib boradi // Maqollar Qur’onga kirmaydi, lekin (uning) yonida turadi (yuradi). Atasözü şartlı olarak “Maqollar Qur’onga kirmaydi, ammo u bilan yonma-yon yuradi” şeklinde Özbek diline çevrilebilir.

Ömer Asım Aksoy’un atasözüne ilişkin bu tanımı boşuna değildir. Kur’an Allah’ın sözüdür, hadisler de peygamberimizin sözleridir; ikisi de insanı bu hayatta güzel bir hayat yaşamaya yönlendiren mesajlardır, atasözleri de aynı amaca hizmet eden mesajlardır. Onları atalarımızın bize hatıra olarak bıraktığını söylüyoruz. Şunu da belirtmek gerekir ki bir atasözü dünyada tek başına ortaya çıkmamıştır. Her biri uzun yaşam tecrübelerinden ve sınavlardan geçmiş ve gelecek nesillere ders olarak aktarılmaktadır. Atasözleri, yüzyıllarca süren yaşam tecrübelerine dayanması nedeniyle özel bir eğitimsel değere sahiptir [Ўзбек халқ мақоллари 1987, 12].

Belki de atasözleri bu bakımdan insanların imanını hakikate yönlendiren kutsal kaynaklara benzetilebilir. Atasözlerinin bu nedenle değeri daha da artar, yani eğitici değer taşırlar. Ayrıca atasözlerinde, içindeki hikmeti anlayıp uygulayanların memnun kalacağı, tam tersine akıllı olmayanların ise zarar göreceği hatırlatılmaktadır: Atalar sözünü tutmayı yabana atarlar [Aksoy 2020, 157].

(Özbekçe: Maqolga amal qilmaganni kimsasiz qirda qoldiradilar)

Bu atasözü bize babaların hikmetli sözlerine yani atasözlerine uymayanların, onların öğretilerine uymayanların, ahlak kurallarının dışına çıkanların giderek yalnızlaşacaklarını anlatır.

Atasözlerinin uzak mesafelerden bizlere ulaşmış olmasına rağmen günümüzde de önemini kaybetmediği, hatta gelecek kuşaklara hayat yolunu aydınlatan bir yol gösterici olabileceği görülmektedir.

Özbek ve Türk atasözlerinin özellikleri

Folklorun en eski türü olan atasözlerinin geçmişe, bugüne ve geleceğe dair bir bilgelik kaynağı olduğu yadsınamaz bir gerçek-

tir. Ancak günümüzün küreselleşme çağında atasözlerinin küresel ölçekte incelenmesi folklorun önemli konularından biri haline gelmiştir. Özellikle kardeş dillerdeki atasözleri ve bilgeliklerin dilimizdeki atasözleriyle etkileşimi üzerinde çalışılması gereken sorunlardan biridir. Özbek ve Türk dillerindeki atasözlerinin benzer ve farklı yönleri, özgünlüğü ve genel Türkçe özelliklerinin incelenmesinin önemli olduğunu söylersek yanılmış olmayız.

Atasözleri Türk halklarının kuşaktan kuşağa aktarılan, sürekli güncellenen, zenginleştirilen, cilalanan ortak zenginlikleridir. *“Atasözü belli bir dönemin, belli bir durumun, mekanın ve zamanın ihtiyacı olarak ortaya çıkar. Ancak hiçbir zaman yaratıldığı, doğduğu ve anlatıldığı zamanın içeriğiyle kalmaz. Konuşma mekâna ve içeriğe göre güncellenmektedir. Bu da atasözlerinin sabit zamanla tutarlı olduğunu göstermektedir”* [Мирзаев, Саримсоқов 1987, 8].

Uzak geçmişte kültürü, edebiyatı ve sanatı aynı olan bu iki halk arasındaki mesafe, edebiyatlarına da yansımıştır. Özellikle halk atasözlerinde de bu süreç görülmektedir. Özbek folklorunda ve Türk folklorunda halk atasözleri biçim bakımından önemli bir değişikliğe uğramamıştır (sonuçta atasözleri folklorun en az dönüşmüş biçimidir). Anlamı onlarca sayfaya sığabilen atasözleri, iki ya da üç cümlede, bir ya da iki satırda anlamını muhafaza etmesiyle karakterize edilir:

Gül dikensiz olmaz [Aksoy 2020, 293]. – *Gul tikansiz bo'lmas* [Шомақсудов ва бошқалар 1990, 83].

Atasözleri arasında paralellikler (Koyun can derdinde, kasap yağ derdinde // Echkiga jon qayg'usi, qassobga moy qayg'usi), tezat (Dost başa bakar, duşman ayağa // Do'st boshga qaraydi, dushman – oyoqqa), talmeh (Uch kishi bir bo'lsa, Biri – Xizir // Kul sıkışmayınca, Hızır yetişmez), aliterasyon (Aşını, eşini, işini bil // Yaxshi yaxshiga yondashtirar, Yomon yo'ldan adashtirar), zef ve neşir (Yaman komşu, yaman avrat, yaman at; birinden göç, birini boşa, birin sat), metafor (Delikli boncuk yerde kalmaz, deli kız evde kalmaz // Teshik munchoq yerda qolmas, Yerda qolsa, kimlar olmas), seci (Demir ıslanmaz, deli uslanmaz // O'qigan bilmas, uqqan bilar) gibi söz sanatları her iki ulusun folklor atasözlerini süslüyor.

Ancak pek çok benzerlik ve ortak noktaya sahip olan iki halkın atasözlerinin de kendine has özellikleri ve farklılıkları bulunmaktadır. Benzerliklerini ve farklılıklarını incelemek, genel ve özel yönleri bugün bile geçerliliğini koruyor. Çünkü Özbek ve Türk atasözlerinin sistemli bir sınıflandırması henüz geliştirilmemiştir.

Atasözlerinin sınıflandırılması

Özbek ve Türk atasözlerinin biçim ve içeriğini inceledik ve bunları şartlı olarak aşağıdaki üç büyük gruba ayırdık:

I. Analogik atasözleri. Her iki milletin folklorunda yer alan atasözlerinin aynıları bu gruba dahil edilebilir. Hem biçim hem de içerik olarak birbirini aynen tekrarlıyorlar:

Akıl yaşta değil, baştadır – Aql yoshda emas, boshda(dir).

Bu tür atasözleri her iki millette de aynı içeriği ifade etmekte ve aynı amaçla kullanılmaktadır. Analogik atasözlerinin diğer atasözü türlerine göre daha eski olduğunu da belirtmek gerekir. Tarihsel-genetik açıdan aynı döneme ve yere ait oldukları varsayılabilir; ve yaratılış tarihinin ulusal kültüre kadar uzanması şaşırtıcı değil. Bu nedenle çeşitli antik kaynaklarda şu veya bu şekilde benzetmesel atasözlerinin yer aldığını görebiliriz. Özellikle Kaşgarlı Mahmud'un "Divan-ı Lügat-it Türk" adlı eserinde yer alan atasözlerinin çoğuna bugün sadece Özbek ve Türk folklorunda değil, tüm Türk halklarının edebiyatında da rastlamak mümkündür. Bu nedenle Özbek ve Türk folklorunda birbirini aynen tekrarlayan bu tür atasözlerinin diğer Türk halklarında da önemli bir değişiklik olmadan kullanıldığına tanık oluyoruz.

Özbek halk atasözünün Türk halkına aktarılması veya tam tersi değildir, bir zamanlar tek kavim olan Türklerin kendi atasözleridir. Türk halklarının aynı yaşam tarzını, benzer bakış açısını, ortak geleneklerini ve eşsiz kültürel mirasını yansıtır.

İşte bazı örnekler:

1. *Ayağını yorganına göre uzat* [Aksoy 2020, 164] – *Ko'rpangga qarab oyoq uzat.*

Bu atasözü hem Türkçe hem de Özbek dillerinde aktif olarak kullanılan, yer ve zaman seçmeyen atasözleri arasındadır. "İhtiyaçlarınızı yeteneğinize göre tanımlayın" uyarı, tavsiye anlamına gelir.

Özbek atasözlerinin açıklayıcı sözlüğü – "Hikmetname"de "Ko'rpangga qarab oyoq uzat [Ayaklarını yorganına göre uzat]" atasözünün etimolojisi bir efsaneyle bağlantılıdır:

"Eski çağlarda zalim bir padişah vardı. İnsanlara çeşitli şekillerde eziyet ediyor ve bundan keyif alıyordu. Bir gün "Artık ne yaparsam, insanlara eziyet etmekten zevk alacağım" diye düşündü ve bir numara buldu. İnsanlara: "Boyuma layık bir yorgan dikin!" diye emretti. Ertesi gün insanlar, padişahın boyuna dikilen yorganları taşıyarak teker teker saraya girmeye başladı. Padişah yorgaları tek tek örtmeye başladı. Yorgan daha uzunsa kasıtlı olarak başına çeker ve

bacaklarını uzatır: “Ya, bu kısa!” ve eğer yorgan kısaysa, dört bacağını bir araya getirip: “Ya, bu uzun!” diye bağırdı ve yorgan sahiplerinin kırk kırbaçla dövülmesini emretti. Sonra sıra yaşlı bir adama geldi.

Padişah, getirdiği yorganı örttü, başına doğru çekti, bacaklarını dizlerine kadar açtı ve: “Ya, bu kısa!” diye bağırdı. Sabrı dolan yaşlı adam, elindeki bastonla padişahın ayaklara vurdu. Padişah aniden irkildi, bacaklarını topladı ve yaşlı adama şöyle dedi: “Neden bacağıma vurdun?!” Sonra yaşlı adam şöyle dedi: “Bacaklarını yorgnına göre uzat!”

Bu atasözü “Durumunuza, paranıza ve imkanlarınıza göre çalışın” anlamında kullanılmaktadır [Шомақсудов ва б., 1990, 236].

Yukarıdaki efsanenin gerçeğe ne kadar yakın olduğunu tespit etmek ne yazık ki mümkün değil. Atasözünün kökeninin böyle bir olaydan mı kaynaklandığını, yoksa bu atasözünün böyle bir durumda yerinde kullanılması nedeniyle halk arasında efsanenin mi yayıldığını bile bilemiyoruz. Büyük ihtimalle atasözünün tarihi bu efsaneden daha eskilere dayanmaktadır. Hem şekil, hem de içerik olarak bu atasözüne çok yakın bir atasözünün “Divan-ı Lügat-it Türk”te bulunması bu görüşümüzün bir delilidir: “Yogurkanda artuk ayak kösülse üşiyür” [www.wikisource.org]. “Ko’rpadan chiqib qolgan oyoq sovqotadi – Yorgandan çıkan ayak üşür” anlamına gelen bu atasözü de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Bu atasözünün Özbek dilinde de “Bo’yingga qarab to’n bich”, “Qulochingga qarab ketmon chop” gibi varyantları vardır. Ancak atasözünün Türkçede başka bir versiyonu yoktur.

2. Üzümlü(nü) ye de bağını sorma [Aksoy 2020, 454]. – *Uzumini ye, bog’ini so’rama* [O’zbek xalq maqollari 2019, 414].

Bu atasözü iki halkın folklorunda yer alan mecazi bir atasözüdür ve her iki halkın folklorunda biraz farklı yorumlanır. Ömer Asım Aksoy, u atasözünü “Önemli olan, sana bir nimetin gelmiş olmasıdır. Ondan yararlanmaya bak. Nereden geldiğini bilmene gerek yoktur” [Aksoy 2020, 454] açıklamaktadır. “Hikmetname”-de bu atasözünün, hırsız micazına sahip insanlar tarafından kendi ihanetlerinin açığa çıkması korkusuyla söylendiği ortaya konulmaktadır [Шомақсудов ва бошқалар, 1990, 409]. Başka bir Türkçe kaynakta bu atasözünün etimolojisi bağ satın almak isteyen iki komşu ve aralarındaki kurnaz ilişki ile bağlantılıdır [Bulut 2015, 181–182].

Her iki durumda da bir sır saklayan insanların bu atasözü duruma göre olumlu ya da olumsuz anlamda kullanılabildiğini göre biliriz.

3. İyilik yerde kalmaz. – Yaxshilik yerda qolmas. İyilik konu-

su edebiyatın temel konularından biri olup dünya halklarının folklorunda geniş bir yere sahiptir. Yukarıdaki atasözüne benzer atasözleri, bilgelikleri ve hikmetli sözleri bütün milletlerin eserlerinde bulabileceğimize şüphe yoktur. Birbirini kelimesi kelimesine tekrarlayan yukarıdaki atasözünü, iki halkın kökeni ortak geçmişe dayanan ortak kültürünün bir ürünüdür.

4. *Kalan işe kar yağar – Qolgan ishga qor yog'ar.* Her şeyi geciktirmeden, ertelemeden zamanında yapmayı emreden bu atasözünü, Özbek ve Türk halklarında da aynı şekil ve manada ifade edilmektedir. Atasözünde aliterasyon “kalan” (“qolgan”) ve “kar” (“qor”) kelimeleri aracılığıyla sağlanmıştır. Ayrıca atasözünde, zamanında yapılmayan işin unutulup tamamen mahvolabileceği “kar” // “qor” unsuruyla belirtilmektedir. Özbek halk edebiyatında “*Qor yog'di – iz bosildi*” // “*Kar yağdı – izler kapandı*” diye bir atasözünü vardır ve bu atasözünü yukarıdaki örneğimizle karşılaştırsak “qor” // “kar” kelimesinin atasözündeki sanatsal işlevi daha da netleşir. Bu atasözünü bilge insanların kelime seçmedeki ustalığını, bütün anlam dünyasını kısa ve öz bir biçimde aktarma yeteneğini göstermektedir [Khojiyeva 2023, 533].

5. Önce düşün, sonra söyle. – Avval o'yla, keyin so'yla.

Konuşmak insanın anlama düzeyini belirleyen ince bir çizgidir. Biraz abartılı bir konuşmanın, uygunsuz bir sözün, kişiyi bilgelik kariyerinden cehalet “statüsüne” düşürebileceğine şüphe yoktur. İşte bu yüzden tüm zamanların bilge insanları idareli konuşmayı, her kelimeyi düşünmeyi savundular; ihtiyatlı davranarak konuşmaktan kaçınanlar. Hazret-i Nevai de çok konuşanları tenbihliyor ve “*Og'ziga kelganni demak – nodonning ishi...*” (“*Ağzına geleni söylemek aptalın işi...*”), “*Ko'p demak birla bo'lmag'il nodon...*” (“*Çok konuşmakla aptal olma...*”) diyor. Bu konuyla ilgili her iki dilde de aktif olarak kullanılan atasözlerinin çeşitli türleri de vardır:

No	Türkçe	Özbekçe
1.	<i>Az söyle, çok dinle.</i>	<i>Oz so'z – soz so'z.</i>
2.	<i>Çok söyleyen çok yanılır.</i>	<i>Oz so'zla, ko'p ishla.</i>
3.	<i>Söz gümüşse sükut altındır.</i>	<i>So'z – kumush, sukut oltindir.</i>
4.	<i>Söylemek gümüşse susmak altındır.</i>	<i>O'n qatim o'yla, bir qatim so'yla.</i>
5.	<i>Az söyleyen çok rahat eder.</i>	<i>Og'zimga keldi, deb dema, Oldimga keldi, deb yema.</i>
6.	<i>Az söz, çok iş.</i>	<i>O'ynab gapirsang ham, o'ylab gapir.</i>

Bu tür atasözleri her iki milletin folklorunda da oldukça yaygındır:

Kusursuz dost arayan dostsız kalır // Aybsiz do'st qidirgan

do'stsiz qolar

Ne ekersen onu biçersin // Nimani eksang, shuni o'rasan

*Oğlan dayıya, kız halaya çeker // O'g'il tog'aga, qiz ammaga
tortadi (o'xshaydi)*

Para el kiridir // Pul qo'lning kiridir

*Sağ elin verdiğini sol elin görmesin // O'ng qo'ling berganini
chap qo'ling ko'rmasin (bilmasin)*

Yenilen güreşe doymaz // Yiqilgan kurashga to'ymas

Bugünün işini yarına bırakma // Bugungi ishni ertaga qo'yma

*Bıçak yarası geçer dil yarası geçmez // Tig' yarasi kechar, til
yarasi kechmas*

*Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur // Boqsang – bog', boqma-
sang – tog'*

Akil yaşta değil baştadır // Aql yoshda emas, boshda vs.

II. Eşanlamlı atasözleri. Tarihsel-genetik açıdan bir kökten çıktığı bilinen ancak zamanla biçimsel değişikliklere uğrayan bu tür atasözlerine de yer verilebilir. Bu durumda atasözleri, her milletin milli rengine, coğrafi özelliklerine, örf ve adetlerine, geleneklerine uygun olarak orijinal işlevini koruyarak dönüştürülür. Fakat bu değişiklik atasözünün anlamını ciddi şekilde etkilememektedir. Eserlerin bir veya başka bir dilden çevrilmesi sürecinde, yeterli çevirinin gerekliliklerini tam olarak karşılayan bu tür atasözleri birbirinin yerine kullanılabilir. Eş anlamlı artikellerin biçiminde ufak farklılıklar olsa da atasözünün anlamı ve kapsamı hemen hemen değişmeden kalır. Eşanlamlı atasözlerinin bazı örneklerine bakalım:

1. *Yerin kulağı var. – Devorning qulog'i bor.* Bu iki atasözü her sözün her yerde söylenemeyeceğini, insanın söylediklerine dikkat etmesi gerektiğini uyarılmaktadır. Ancak atasözlerinin birinde Yer'in kulağı, diğerinde ise Duvar'ın kulağı olduğu vurgulanır. Bunun nedenini bulmaya çalıştık. Bazı kaynaklarda “Yerin kulağı var” atasözünün etimolojisi mitolojik görüşlerle ilişkilendirilmektedir.

Ceren Akbaş Ercan atasözündeki “Yer”in Yer Ana mitolojik kahramanı ile ilgili olduğunu yazıyor ve bunu çeşitli argümanlarla kanıtlamaya çalışıyor: “Anlaşıldığı üzere Mitolojik Ana bir süre sonra Yer Ana adını almıştır. Yer Ana yaşlı bir kadın olarak tasavvur edilmiştir. Yer Ana bu şekli atasözlerinde korunup günümüze kadar ulaşmıştır” [Ercan, 2020: 43].

Yazar, Türk halklarında bulunan “*Saygarmanı söyleme, tamda gulak bar*”, “*Görmediğini söyleme, odada kulak var*”, “*Yerin kulağı var*”, “*Cer kulağı ceti kat*”, “*Yerin kulağı yedi kattır*”, “*Yerin kulağı vardır*”, “*Cer kulağı ceti kat*”, “*Yer kulağı yedi kattır*”, “*Keregede*

kulak bar, keñeşçü bolsoñ iraaq bar”, “*Yerin kulağı var, konuşacaksan uzak git*”, “*Yerin kulağı var da duyar*”, “*Yerin da kulakları vardır*” atasözlerinin tamamını yukarıdaki düşünceye bağlamaktadır [Ercan 2020, 44]. Ancak bu görüşü haklı çıkaracak yeterli argümanın bulunmadığını vurgulamak isteriz. “Yer”in neden kulakları olduğuna gelince, atasözündeki bu unsurun büyük olasılıkla doğrudan Türk halklarının göçebe yaşamıyla ilgili olduğunu düşünüyoruz. Türk halklarının tarihten göçebe halklar olduğu bilinmektedir. Öte yandan kalıcı evler yoktu. Atasözünün yaratılışının çok uzak geçmişe dayandığı göz önüne alındığında, bu atasözünün duvarlarla çevrili evlerin olmadığı bir dönemde ortaya çıktığı varsayılabilir.

Bu nedenle çoğu Türk halkının folklorunda bu atasözü duvarın değil, “Yerin kulağı”nın varlığını ifade eder. Özbek folklorundaki “*Devorning qulog'i bor*” atasözünün aslında “*Yerning qulog'i bor*” şeklinde kullanılmış olması mümkündür. Daha sonra halkımızın yerleşmesiyle bağlantılı olarak evler yapılmış ve bu atasözlerinde de ifade edilmiştir. Atasözündeki bu değişim sürecine Türk folklorunda da rastlanmaktadır: Her ne kadar atasözünün arkaik şekli Türk folklorunda korunmuş olsa da bu atasözünün bir versiyonunun da bulunması sözümüzde bir delildir: “*Duvarın kulağı var, gözünü de unutma*” [Aksoy 2020, 248].

2. *Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var. – Bir kun tuz yegan joyingga qirq kun salom ber.* Bu iki atasözü Özbek ve Türk halkının misafirperverlik geleneklerini yansıtmaktadır. Bir Türk evine misafir olan kişinin kahve içmeden evden çıkmadığı bilinmektedir. Bu nedenle Türk atasözünde kahve ana imge olarak vurgulanır. Türk misafirperverliği geleneğinde kahvenin özel bir yeri vardır. Misafirlere kahve ikram etmek özel bir gelenek haline geldi. Hatta değerli misafirlere gösterilen saygının bir göstergesi olarak günlük fincanlar yerine özel fincanlarda kahve servisi yapılması geleneği bile vardır [www.kulturportali.gov.tr]. Bu da kahve unsurunun önemini daha iyi anlamamıza yardımcı olan bir detaydır. Özbekler de onur misafirlerini yemeksiz bırakmazlar. Misafir gelir gelmez ocakta ateş yakılır, malzemeler tencereye konulur ve misafirlere sıcak yemek hazırlanır. Geleneğimize göre misafir şerefine sıcak yemek hazırlamak, ona ne kadar hürmet gösterildiğinin göstergesidir. Atasözündeki “tuz” kelimesi metonimik bir olgudur, yani (tuzun eklendiği) tüm yemekler anlamına gelir. Genel olarak her iki atasözünün de anlamı aynıdır – misafirleri ağırlayan ev sahiplerine saygı duymak!

3. *Kabiliyetli çırak ustayı geçer. – Ustozidan o'tmagan shogird*

shogird emas. Her iki atasözünün de küçük şekil farklılıklarına sahip olması aralarındaki anlam birliğini bozmamaktadır. Her iki atasözü de *usta – çırak (ustoz – shogird)* arasındaki ilişkiden ve öğrencinin büyük sorumluluğundan bahseder. Öğrencinin sadece mesleği öğretmenden öğrenmesi değil, aynı zamanda onu aşması da onun iyi (yetenekli) bir öğrenci olduğunu belirleyen bir faktör olarak ortaya konulmaktadır.

4. *Armudun iyisini ayılar yer. – Qovunning yaxshisini it yeydi*. Bu atasözleri, en iyi şeylerin çoğu zaman yanlış kişilere gittiği gerçeğini konu edinir ve metaforlar yardımıyla durum etkileyici ve anlaşılır bir şekilde ifade edilir. Atasözleri arasındaki farklılıklara gelince, bu farklılıkların iki halkın yaşadığı coğrafya ve onun doğasıyla ilgili olduğunu düşünüyoruz. Temel olarak çiftçilikle uğraşan Özbek halkının atasözlerinde ana bileşen olarak tarla ürünü görülürken, “armut”, “ayı” gibi bileşenler ise dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan halkın yaratıcılığının ürünleridir. Türk folklorunda bu atasözünün alternatifi de vardır: “*Ahlatın¹ iyisini dağda ayılar yer*” [Aksoy 2020, 123] bu görüşümüzün delili daha net görülmektedir.

5. *Arık ata kuyruğu (da) yükür* [Hengirmen 2011, 122]. (Ozg'in otga (o'zining) dumi (ham) yukdir). Bu atasözünde zayıf ve güçsüz insanların bırakın başkalarına yardım etmek, kendi sorunlarını bile çözemedikleri söylenmektedir. Atasözü aynı zamanda bu tür kişilere şefkat göstermek ve onlara aşırı sorumluluk yüklenmesi gerektiğini vurgulamak için de kullanılmaktadır. Yukarıda da söylediğimiz gibi bu atasözünün de oldukça eski olduğunu belirtmeliyiz. Genel olarak at ile ilgili atasözlerinin çoğu eski atasözleri dizisine dahil edilebilir. Her iki milletin folklorunda at hakkında birçok atasözü bulunmaktadır. Bu nedenle Özbek folklorunda bu atasözünün alternatifini bulmak pek de zor değildir: *Oriq otga qamchi yuk*, yukarıdaki atasözülle hemen hemen aynı anlama sahiptir. Atasözünün farklı versiyonlarını diğer Türk halklarının edebiyatında da bulmak mümkündür. Örneğin Kazak folklorunda *Arik atka kamchi avir*, Türkmen folklorunda *Argin ata gamçi artik* veya *Eshege guyrugam yuktur*, Kırgız folklorunda *Arik atka kuruk yuk*, Başkurt folklorunda *Arik atka kiryin da avir* gibi alternatifleri bulunmaktadır. Bütün bu atasözleri “Divan-ı Lügat-it Türk” eserindeki atasözünün (Taz at tafarci bolmas, yani Arık atta yük taşınmaz) farklı biçimleridir [Khojiyeva 2022, 54].

Bazı atasözlerinin yapı olarak nispeten daha karmaşık olan, bileşik cümlelerle ifade edilen kısımlarından birinin şu veya bu

¹ Ahlat – yabani bir armut türü.

dilde aktif olarak kullanılmadığı durumlar vardır. Bunun nedeni, atasözünün bir bölümünün toplumsal önemini yitirmesi, diğer bölümünün ise mecazi içeriğinin önem kazanmasıdır [Khojiyeva 2023, 533]. Mesela “Acı söz insanı dininden, tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır” Türk atasözünün ilk kısmı Özbekçe’de yoktur. İkinci kısmı ise aktif olup, *Yaxshi so‘z bilan ilon inidan chiqar* şeklinde kullanılır. Bazen bu atasözünün devamı olarak *yomon so‘z bilan qilich qinidan chiqadi* (kötü sözle kılıç kınından çıkar) cümlesi de eklenmektedir.

Özbek dilinde bu atasözünün başka alternatifleri de vardır: *Deve iyi muameleye boyun eğer, Güzel söz fili harekete geçirir, İnek okşanırsa süt verir*. Bu eşanlamlı dizede “kurnazlık, barbarlık sınırındadır” [Jorayeva 2023, 16] ifadesinde “*Yaxshi so‘z bilan ilon inidan chiqar*” ifadesi yer almaktadır.

Veya Özbekçe’de “*Acı acıyı keser, su sancıyı*” atasözünü **Özbekçede Achchiqni achchiq kesadi şeklinde** bulabiliriz. İkinci bölüm kullanılmamaktadır. Bu olgunun tam tersini de görebiliriz: “*Teshik munchoq yerda qolmas, yerda qolsa, kimlar olmas*” atasözünün ilk kısmı Türkçe’de korunmuştur: *Delikli taş yerde kalmaz*.

Bu tür atasözleri arasında şekil bakımından gözle görülür farklılıklar olsa da içerik bakımından önemli bir farklılık görülmediği gibi, kullanım amacı, yeri ve şeklinin de değişmediği söylenebilir.

III. Monolojik atasözleri. Hem Türk folklorunda hem de Özbek folklorunda genetik bağlantısı olmayan, biçim ve içerik bakımından birbirine benzemeyen, birbirini tekrar etmeyen atasözleri bulunmaktadır ve bunlar folklorun büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Atasözleri arasındaki bu kadar ciddi farklılıkların nedeni temelde iki durumla açıklanabilir: a) nispeten daha sonra ortaya çıkan modern atasözleri; b) diğer dillerden alınan ve tercüme edilen atasözleri. Başka milletlerde tekrarlanmayan bu tür atasözleri, bu milletin millî rengini, milletin kendine özgü örf ve adetlerini, geleneklerini onlarda göstermede başlıca rolü oynar; değerlerin parçaları özetlenir:

1. *Denize düşen yılanı sarılır* (Dengizga tushgan ilonni quchoqlaydi) atasözü, çaresiz ve zor durumda olan bir kişinin kötü insanlardan bile yardım istemek zorunda kaldığı acı gerçeği yansıtır. Özbek dilinde *Cho‘kayotgan inson xasga yopishadi* (Boğulan kişi çubuğa tutunur) diye bir atasözü vardır. Bu atasözünde de kişinin çaresizlikten kendini ateşe atması anlatılmaktadır. Ancak her iki atasözü de anlam bakımından birbiriyle tam olarak örtüşmemektedir. Aradaki fark, Türk halk atasözündeki “yılan” imgesinin kötü insanları ifade etmesidir. Özbek atasözünde “xas” – “çubuk” faydasız çürüme,

“ilon” ise olumsuz anlam taşır. Bu hikayede Türkiye’nin coğrafi konumunun da önemli bir rol oynadığını da söylemek gerekiyor. Özbekistan denizden uzak bir konumdadır, ancak Türkiye’nin bir denizler ülkesi olduğu bilinmektedir. Elbette bu durum Türk halk atasözlerine de yansımaktadır.

2. *Gençlikte para kazan, kocalıkta kur kazan* [Aksoy 2020, 285], yaşlılığın acısı gençlikte yenmesi gerektiğini öğütleyen bir atasözüdür ve Özbek folklorunda buna benzer pek çok atasözü vardır ancak hiçbiri bu atasözünü tekrarlamaz. Atasözünün dikkat çekici yönü iki sanatın tek satırda birleştirilmesinde görülmektedir. Gençlik–kocalık (yoshlik–keksalik) zıtlıklarından yola çıkılarak tezat sanatının güzel bir örneği oluşturulmuştur, “başarmak”, “başarılı olmak” ve “tencere” anlamına gelen eşesli kazan (qozon) kelimesi cinas sanatının temelini oluşturmuştur. Atasözünün bir başka versiyonunda da aynı sanatlar korunmuştur: *Gençlikte taş taşı, kocalıkta ye aşı*. Sesteş taş (tosh) ve taş (tashimoq) kelimeleri eşesli bir dizi oluşturarak tecnis sanatının bir örneğini oluşturur.

3. *Bir deli kuyuya taş atmış kırk akıllı çıkaramamış (Bir ahmoq quduqqa tosh otibdi, (uni) qirq aqlli chiqara olmabdi yada Bir ahmoqning quduqqa otgan toshini qirq aqlli chiqarolmabdi)*. Bazen cahil bir kişinin yaptığı aptalca bir şey, çok sayıda akıllı insan tarafından bile düzeltilemez. Atasözü bununla ilgilidir ve bunu Özbekçeye çevirip uygulamaya koyarsak halkımızın kelime hazinesi artacaktır.

4. Öfkeyle kalkan zararlar oturur (Jahl bilan turgan zarar bilan o‘tiradi yada *Jahl bilan harakatlangan zarar ko‘rib qaytadi*). Özbekçede «*Jahl kelsa, aql ketadi*” diye bir atasözü olsa da yukarıdaki atasözülle tam olarak örtüşmemektedir. Çünkü atasözü öfkeyle yapılan eylemlerin sonuçlarından bahseder.

Yukarıda verilen her üç atasözü türünün de birçok örneği vardır. Bunlarla ilgili kanunların belirlenmesi önemlidir.

Sonuç

1. Özbek ve Türk folklorunda birbirini kelimesi kelimesine tekrar eden benzetmeli atasözleri vardır. Bunlar iki milletin ortak tarihi mirasıdır. Bu tür atasözlerinin eskiiyip unutulmasını önlemek, bu mirası korumakla eşdeğerdir.

2. Eş anlamlı atasözleri aynı içerik etrafında birleşir ve milliyetçiliğin en güzel örneğini içerir. Çeviri sürecinde alternatiflerinin doğru kullanılması, eserin yeterli düzeyde tercüme edilmesine yardımcı olur.

3. Monolog türü atasözleri her iki millet için de önemli ve

yeni bir kaynak olup, bunların doğru tercümesi ve yerinde kullanılması, iki milletin edebiyat ve kültürünün zenginleşmesine hizmet etmektedir.

Referans

- Aksoy, O. A. 2020. *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*, 1. Atasözleri sözlüğü, İstanbul, İnkilap Kitabevi Yayın ve Ticaret AŞ.
- Bulut, S. 2015. 101 *Atasözü* 101 *Öykü*. İstanbul: Can Sanat Yayınları A. Ş., 181 – 182.
- Ercan, C. A. 2020. *Türk Dünyası Atasözlerinde Mitolojik İzler*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi.
- Hengirmen, M. 2011. *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Jo'rayeva, B. 2023. *O'zbek xalq paremalarining sinonimik lug'ati*. Toshkent: Kafolat print company.
- O'zbek xalq maqollari*. 2019. Tuzuvchilar: T. Mirzayev, A. Musoqulov, B. Sarimsoqov; Mas'ul muharrir: Sh. Turdimov. Toshkent: Sharq.
- Xojiyeva, O. 2023. "O'zbek va turk maqollarining tipologiyasi". *O'zbek folklori va shevalari tadqiqotlari: amaliyot, metodologiya, yangicha yondashuv*: mavzusidagi Xalqaro ilmiy-nazariy konferensiyasi materiallari. Toshkent.
- Мирзаев, Т., Саримсоқов, Б. 1987. *Ўзбек халқ мақоллари ва унинг ушбу наشري ҳақида. Ўзбек халқ мақоллари*. I том. Тошкент: Фан.
- Саломов, Ф. 1961. *Рус тилидан ўзбекчага мақол, матал ва идиомаларни таржима қилиш масаласига доир*. Тошкент: Фан.
- Шомақсудов, Ш., Шораҳмедов, Ш. 1990. *Ҳикматнома. Ўзбек мақолларининг изоҳли луғати*. Тошкент: Ўзб. Совет Энциклопедияси Бош редакцияси.
- Ўзбек халқ мақоллари*. 1987. Тошкент: Фан.
- Ҳамидов, Х. 2022. *Ўзбек қисса ва романлари турк тилида: Ўзбек халқ мақоллари*. Тошкент: "EFFECT-D".
- Dîvânü Lugâti't-Türk – Wikikaynak (wikisource.org)

Comparative Analysis of Uzbek – Turkish Proverbs

Oynisa Hojjeva¹

Abstract

Common genetic roots of Uzbek and Turkish folk literature are evident in all its genres. In particular, many common aspects can be observed

¹ Oynisa Sh. Hojjeva – PhD researcher, Alisher Navoi Tashkent State University of Uzbek Language and Literature.

E-mail: niso-nur@mail.ru

ORCID ID: 0009-0006-9479-0606

For citation: Hojjeva, O. 2024. "Comparative analysis of Uzbek and Turkish proverbs". *Uzbekistan: language and culture* 2: 138–151.

in the proverbs of the two peoples. In this article, proverbs from Uzbek and Turkish folklore are studied in detail, and their unique features and artistic beauty are determined. A special classification has been developed according to the similar and different aspects, general and specific aspects of proverbs of two nations. According to this classification, proverbs are divided into groups such as analogical proverbs, synonymous proverbs and monologic proverbs. The characteristics of proverbs belonging to each group are defined. Separate examples of Uzbek and Turkish proverbs for each class are given. The differences in the examples are explained by the traditional customs of both nations.

Key words: *proverb, folk literature, translation, Uzbek and Turkish nations, classification.*

References

- Aksoy, O. A. 2020. *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*, 1. Atasözleri sözlüğü, İstanbul, İnkilap Kitabevi Yayın ve Ticaret AŞ.
- Bulut, S. 2015. 101 *Atasözü* 101 *Öykü*. İstanbul: Can Sanat Yayınları A. Ş., 181 – 182.
- Ercan, C. A. 2020. *Türk Dünyası Atasözlerinde Mitolojik İzler*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi.
- Hengirmen, M. 2011. *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Jo'rayeva, B. 2023. *O'zbek xalq paremalarining sinonimik lug'ati*. Toshkent: Kafolat print company.
- O'zbek xalq maqollari*. 2019. Tuzuvchilar: T. Mirzayev, A. Musoqulov, B. Sarimsoqov; Mas'ul muharrir: Sh. Turdimov. Toshkent: Sharq.
- Xojiyeva, O. 2023. "O'zbek va turk maqollarining tipologiyasi". *O'zbek folklori va shevalari tadqiqotlari: amaliyot, metodologiya, yangicha yondashuv: mavzusidagi Xalqaro ilmiy-nazariy konferensiyasi materiallari*. Toshkent.
- Mirzaev, T., Sarimsoqov, B. 1987. *O'zbek xalq maqollari va uning ushbu nashri haqida. O'zbek xalq maqollari*. I tom. Toshkent: Fan.
- Salomov, G'. 1961. *Rus tilidan o'zbekchaga maqol, matal va idiomalarni tarjima qilish masalasiga doir*. Toshkent: Fan.
- Shomaqsudov, Sh., Shorahmedov, Sh. 1990. *Hikmatnoma*. O'zbek maqollarining izohli lug'ati. Toshkent: O'zb. Sovet Ensiklopediyasi Bosh redaksiyasi.
- O'zbek xalq maqollari*. 1987. Toshkent: Fan.
- Hamidov, X. 2022. *O'zbek qissa va romanlari turk tilida: O'zbek xalq maqollari*. Toshkent: EFFECT-D.
- Dîvânü Lugâti't-Türk - Wikikaynak (wikisource.org)

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.06.2024-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.